

Höj skatterna för att rusta upp försvaret

Dagens Nyheter den 27 mars 2017

Den försämring av Sveriges säkerhetsläge som skett motiverar ett starkare försvar. En vanlig uppskattning är att försvarsutgifterna borde öka med runt en procent av BNP, alltså med 40–50 miljarder kronor per år. De flesta politiker värjer sig emellertid mot så stora utgiftsökningar.

Detta har fått en del debattörer att förordna en lånefinansiering av ökade försvarsanslag. Ett exempel är Gunnar Hökmark (DN 18/11). Ett annat är Carl B Hamilton (SvD 5/3) som menar att det finanspolitiska ramverket inte bör få hindra ökade försvarssatsningar.

Enligt Hamilton utgör högre försvarsanslag en investering som ger framtida avkastning i form av mer säkerhet och kan därför som andra investeringar finansieras genom lån. Problemet med argumentet är att höjda försvarsutgifter inte ger staten högre framtida inkomster som kan finansiera utgiftsökningarna.

Hamilton diskuterar också möjligheten att inledningsvis lånefinansiera ökade försvarsanslag och sedan betala av lånen längre fram.

Den vedertagna ekonomiska teorin för hur ökade offentliga utgifter bör finansieras bygger på principen för så kallad skatteutjämning (tax smoothing). Enligt den ska över tiden konstanta skattesatser (egentligen konstanta marginalsattesatser) eftersträvas.

Grundtanken är att skatter i regel har samhällsekonomiska kostnader: de driver en kil mellan privatekonomisk och samhällsekonomisk avkastning och snedvrider därför ekonomiska beslut. De främsta snedvridningarna är att drivkrafterna för arbete, ansträngning och utbildning försvagas. Snedvridningarna växer mer än proportionellt med skattesatserna. Det är lätt att förstå. Med 50 procents marginalsatt finns fortfarande starka incitament att arbeta, men alla incitament försvinner när marginalsatten är 100 procent. Därför är det bättre med jämna skattesatser över tiden än att alternera mellan perioder med högre och perioder med lägre skattesatser.

Anta, för att ta en drastisk illustration, att Sverige – som på 1500- och 1600-talen – skulle få ett tillfälligt krig med Ryssland under några år. Då vore det motiverat att lånefinansiera temporärt höjda försvarsutgifter och att låta statskulden permanent öka till en högre nivå. Det skulle strida mot principen om skatteutjämning att under några år kraftigt höja skatterna för att sedan minska dem igen när utgifterna sedan minskar. I stället bör skatterna bara höjas med så mycket att de betalar den årliga ökningen av ränteutgifterna till följd av engångsökningen av statskulden.

Men de ökade försvarsutgifter vi förutser är inte tillfälliga. Tvärtom motiverar ett långsiktigt säkerhetshot en permanent ökning av försvarsanslagen. Då innebär principen om tax smoothing att skatterna genast bör höjas till den nivå som krävs för att långsiktigt finansiera de permanent högre utgifterna. Vi bör rentav genomföra skattehöjningen till den nya nivån redan innan vi hunnit öka försvarsutgifterna för att därigenom undvika att de framtida skattesatserna varierar över tiden.

Skatternas andel av BNP är i dag cirka 43 procent. Vid millennieskiftet var skattekvoten 49 procent, så en ökning med någon procentenhet är helt klart hanterbar. Däremot innebär varje skattehöjning en samhällsekonomisk effektivitetsförlust som bör göras så liten som möjligt.

Hur stor förlusten blir beror på vilka skatter som höjs. De största förlusterna – i form av lägre BNP – uppstår enligt forskningen när skatterna på arbetsinkomster höjs. Den skattehöjning som skulle ge de minsta samhällsekonomiska kostnaderna är en återinförd fastighetsskatt värd namnet.

Man borde rentav fundera över om inte intäkterna av en sådan skattehöjning skulle kunna öronmärkas för att finansiera högre försvarsutgifter. Det kan motiveras utifrån en förmånsprincip för beskattningen. Enligt ett sådant synsätt bör de som har mest nytta av en offentlig utgift också betala mest för den. Man skulle kunna hävda att de som har de dyraste fastigheterna också har mest att förlora om vi skulle utsättas för ett militärt angrepp. Därför kan det vara rimligt att de betalar en högre "försäkringspremie" i form av en större andel av försvarskostnaderna.

En återinförd fastighetsskatt kan behöva kompletteras med andra skattehöjningar om försvarsutgifterna ska öka med någon procent av BNP. Ytterligare skatteintäkter kan fås genom att införa en enhetlig moms. Argumenten för de lägre momssatserna än 25 procent på livsmedel och många fritidsaktiviteter är utomordentligt svaga. De samhällsekonomiska effektivitetsförlusterna av högre moms – som inte innebär någon beskattning av de inkomster som sparas – är betydligt mindre än av högre skatter på arbetsinkomster.

Med de krav på mer välfärdstjänster som ställs av en åldrande befolkning är det svårt att se att ökade försvarsanslag skulle kunna finansieras genom att andra offentliga utgifter minskas. Lånefinansiering strider mot vedertagen ekonomisk logik. Då återstår inget annat än skattefinansiering. Det borde våra politiker våga säga och besluta om.

Lars Calmfors